

кваліфікаційного рівня, а й суспільству, зневіреному у справедливість та закон. Саме коли цей інститут працює, і будуть помітними всі його недоліки і переваги.

ДОТРИМАННЯ ПРАВА НА НЕДОТОРКАНІСТЬ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОСВІДУВАННЯ ОСОБИ

Сігнаєвська К.І., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПП НАВС Семенов В.В.

Важливе значення для забезпечення повноти, об'єктивності і всебічності розкриття злочинів має отримання доказової інформації про причетність тієї або іншої особи до події, що розслідується. Освідування є досить ефективним і розповсюдженим заходом кримінального процесуального доказування.

Відповідно до ч. 1 ст. 241 Кримінального процесуального кодексу України слідчий, прокурор здійснює освідування підозрюваного, свідка чи потерпілого для виявлення на їхньому тілі слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет.

Однак, проведення освідування особи тісно пов'язано з вторгненням у сферу особистих прав громадян, гарантованих Конституцією України, адже об'єктом освідування є тіло людини, що зачіпає її права на особисту недоторканість. Питання про можливість примусового освідування підозрюваного, потерпілого і свідка є дискусійним у теорії правоохоронної практики.

Залежно від особистого інтересу зазначених осіб у справі, в теорії і практиці по різному вирішується питання щодо можливості застосування фізичного примусу для їх освідування. Досліджуючи дане питання, В. Маринів слушно зазначає, що позбавити слідчого і суд можливості виявляти на тілі підозрюваного особливі прикмети і сліди, захищаючи почуття його сором'язливості, означає зробити неможливим встановлення істини у багатьох кримінальних провадженнях.

Щодо можливості примусового освідування потерпілого і свідка висловлюються протилежні думки. Так, свого часу М. С. Строгович зазначав, що потерпілі і свідки не можуть піддаватися освідуванню проти їх волі. Встановлення істини у кримінальній справі, зазначав він, не повинно порушувати законні права і інтереси громадян. Дану думку поділяють і інші науковці. Освідування, яке поєднане з примусовим оголенням частин тіла потерпілого і свідка (особливо у справах про статеві злочини), зазначає І. А. Антонов, є неприпустимим у будь-яких випадках.

Розвиваючи дану думку В. Маринів зазначає, що потерпілий і свідок не можуть примусово, проти їх волі піддаватися освідуванню. Будь-який примус стосовно особи заздалегідь непричетної до вчинення злочину, не може бути виправданий завданнями боротьби зі злочинністю, тому що ці завдання можуть бути успішно вирішені тільки при неухильному дотриманні прав і законних інтересів громадян. Будь-який фізичний чи психічний вплив, примус, який може бути до них застосовано, не є морально обґрунтованим.

Звичайно, захист прав та законних інтересів особи має бути визначальним в діяльності правоохоронних органів. Проте в цій діяльності завжди слід бачити дві сторони. Одна з них представлена особою, що вчинила кримінальне правопорушення і намагається будь-яким способом уникнути відповідальності. Другу сторону представляє особа, що зазнала шкоди від цього, і сподівається на поновлення порушених прав. За таких умов слід очікувати від неї всебічної допомоги слідчому у наданні повної і об'єктивної інформації про обставини вчиненої дії і особу підозрюваного. Якщо така особа приховує від слідчого важливі для справи обставини, чим перешкоджає розслідуванню і встановленню підозрюваного, їй слід роз'яснити значення даної слідчої дії для поновлення порушених злочином прав і притягнення винного до відповідальності.

Виходячи з викладеного, слід підтримати думку В. М. Тertiшника, що примусове освідчування може бути застосовано за таких умов: якщо є достатні дані, які дають підстави вважати, що на тілі певної особи є сліди злочину або інші ознаки; якщо їх вивчення та закріплення має незамінне доказове значення у справі; якщо особа відмовилась від добровільного освідчування; дії з примусового освідчування не повинні зашкодити здоров'ю особи, яка піддається освідчуванню; під час провадження освідчування обов'язкова присутність лікаря.

Водночас, з прийняттям нового КПК України, передбачається цілий ряд гарантій, які спрямовані на захист честі і гідності осіб, що піддаються освідчуванню. Зокрема, слідчому чи прокурору забороняється бути присутніми при освідчуванні особи іншої статі, якщо це пов'язано з необхідністю оголення останньої. У такому разі за дорученням слідчого освідчування може проводитися судово-медичним експертом або лікарем (які можуть бути будь-якої статі), а його результати заносяться до протоколу зі слів лікаря чи експерта. Або слідчий має право звернутися до прокурора або керівника органу досудового розслідування з клопотанням про доручення провадження освідчування слідчому тієї ж статі, що і освідчування. Для участі в освідчуванні слідчий чи прокурор зобов'язані запросити не менше двох понять. Закон допускає проведення освідчування без участі понять у випадку застосування безперервного відеозапису ходу проведення цієї слідчої дії.

Освідчування може супроводжуватися фіксуванням наявності чи відсутності на тілі особи, яка підлягає освідчуванню, слідів кримінального правопорушення або особливих примет шляхом фотографування, відеозапису чи інших технічних засобів. Зображення, демонстрація яких може розглядатися як образлива для освідчуваної особи, зберігаються в опечатаному вигляді і можуть надаватися лише суду під час судового розгляду, що також засвідчує той факт, що При освідчуванні не допускаються дії, які принижують гідність освідчуваної особи або є небезпечними для її здоров'я.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗ НА ДОСУДОВОМУ СЛІДСТВІ

Подолан М.К., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: доцент кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПП НАВС Прокопенко Г.І.

В Україні, яка є суверенною, незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою (ст. 1 Конституції України) забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3 Конституції України). Захист прав і свобод людини в Україні, більшою мірою покладається на органи внутрішніх справ. Поряд зі слідчою та оперативно-розшуковою експертна діяльність органів внутрішніх справ займає значне місце в системі заходів, спрямованих на розкриття та розслідування злочинів, формування доказової бази на досудовому слідстві. Дотримання основних прав і свобод людини в експертній діяльності є обов'язковою та неодмінною умовою роботи працівників експертної служби органів внутрішніх справ.

Використання спеціальних знань під час розслідування та розкриття злочинів посідає визначальне місце у системі кримінального провадження і здійснюється у різних формах: залучення спеціаліста до участі у слідчих діях, проведення експертиз, висновки за результатами яких мають доказове значення.

Нормативне врегулювання питань призначення експертиз набуває особливого значення у зв'язку з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України. Будь-яких офіційних роз'яснень, коментарів і наукових досліджень щодо практичного застосування його окремих положень ще досить мало. Саме тому доцільно й актуально висвітлити окремі питання, які стосуються захисту прав людини при призначенні та проведенні експертиз за новим КПК.

Підтримуючи загальні засади кримінального провадження, серед яких – верховенство права, законність, забезпечення права на захист тощо, викладені у ст. 7 чинного КПК, слід зазначити, що дотримання їх можливе лише за умов